

SOCIALINĖS PASLAUGOS ĮVAIRIAS EUROPOS PRAMONĖS ŠAKAS APIMANČIAME SOCIALINIAME

dialoge siekiant
didesnio ir glaudesnio
dalyvavimo

REMTI

IR STIPRINTI

KEITIMOSI
INFORMACIJA

TINKLĄ

Daryti poveikį

Skatinti viešąsias paslaugas

SKATINTI

MOKYTIS

ATSTOVAUTI

ĮSITRAUKTI

KELTI
BALSA
EUROPOJE

IVADAS

Visuotinės svarbos socialinės paslaugos (VSSP) – tai paslaugos, kuriomis siekiama aiškaus socialinio tikslo. Joms priskiriamos įvairių sričių paslaugos, kaip antai žmonių sveikata, **pagyvenusių žmonių, neįgalųjų ir kitų specialiųjų poreikių turinčių grupių stacionarinės ir nestacionarinės globos veikla, socialinis darbas, vaikų priežiūros diena ir užklausinės švietimo veikos paslaugos.**

Kiekvienoje šalyje šios paslaugos istoriškai buvo plėtojamos skirtingai, tačiau didelę įtaką joms darė gerovės valstybės kūrimas ir savanoriškos arba ne pelno veiklos sektoriaus, įskaitant bažnyčias ir bendruomenines grupes, vaidmuo. Vidurio ir Rytų Europos šalyse visuotinės svarbos socialinės paslaugos pastaruoju metu vystėsi besikeičiančiomis aplinkybėmis: keitėsi gerovės politikos tvarka ir šios šalys įstojo į Europos Sąjungą.

Nubrėžti visuotinės svarbos socialinių paslaugų ribas yra sudėtinga: jos apima įvairius tradicinius sektorius, kaip antai švietimo, sveikatos priežiūros, stacionarinės globos ir socialinio darbo veiklos. Visuotinės svarbos socialinės paslaugos taip pat yra susijusios su socialinėmis įmonėmis, kaip antai kooperatyvais, asociacijomis ir savidraugos draugijomis. Be to, socialinės įmonės yra kompleksinio pobūdžio ir apima kelis sektorius – jos apibrėžiamos ypatinga teisine forma, o ne konkretus sektorius nuostatomis.

Visuotinės svarbos socialinės paslaugos Europoje bei Europos Sąjungoje teikiamos įvairiais būdais. Tai priklauso, pavyzdžiui, nuo nacionalinės gerovės valstybės raidos ir savanoriškos veiklos arba ne pelno sektoriaus raidos, įskaitant bažnyčias, bendruomenių organizacijas, savidraugos draugijas ir kooperatyvus. Kai kuriose šalyse (pvz., Prancūzijoje, Belgijoje, Portugalijoje) yra vartojama konkreti „socialinių įmonių“, „socialinės ekonomikos“ ir „socialinio pelno sektoriaus“ sąvoka bei teisinė sąvoka, nors kitose šalyse tokios apibrėžties nėra.

Prancūzijoje socialinio pelno arba solidarumo ekonomika buvo teisiškai apibrėžta 2014 m. Šį sektorių sudaro juridiniai asmenys, veikiantys asociacijų, kolektyvinio investavimo ir kooperatyvų forma plataus spektro srityse: kultūros, įtraukties ar integracijos, įgalėjimo, visuotinio švietimo, paramos ir gyvenamųjų prieglaudų, sveikatos, socialinės ir medicininės socialinės veiklos, sveikatos kolektyvinio investavimo, draudimo kolektyvinio investavimo, žemės ūkio kooperatyvų, amatų kooperatyvų, bankininkystės kooperatyvų, prekybos kooperatyvų, dalyvaujamųjų kooperatinių bendrovių ir bendro intereso kooperatinių bendrovių.

1. VSSP YRA SVARBUS EKONOMIKOS SRITIES DALYVIS IR DARBDAVYS

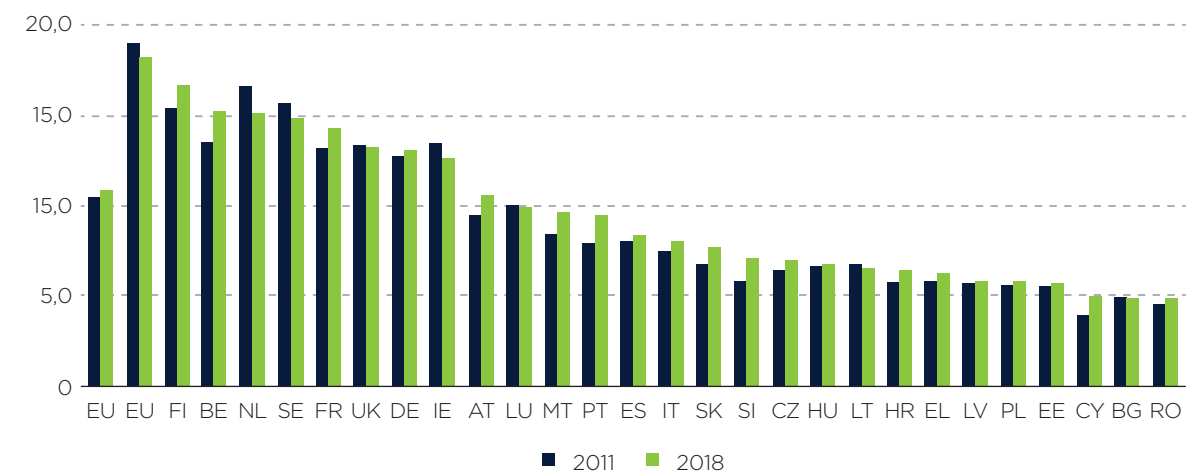
Visuotinės svarbos socialinės paslaugos yra imli darbai veikla, o darbuotojų poreikis, būtent – sveikatos ir priežiūros paslaugų, šiuose sektoriuose dėl demografinių pokyčių ir kitų veiksnių auga beveik visose Europos šalyse. Daugelis visuotinės svarbos socialinių paslaugų teikėjų kalba apie didėjančias įdarbinimo ir darbuotojų išlaikymo problemas.

Naujausiais Eurostat duomenimis 2018 m. apie 11 proc. Europos darbuotojų dirbo žmonių sveikatos ir socialinio darbo srityje. Vertinant nacionaliniu lygmeniu, dirbančiųjų šioje srityje dalis yra didžiausia Šiaurės šalyse, kaip antai Danijoje, Suomijoje ir Švedijoje, bet taip pat Belgijoje, Nyderlanduose ir

Prancūzijoje. Priešingai yra Rumunijoje ir Bulgarijoje – šiuose sektoriuose dirba tik apie 5 proc. šalies darbuotojų. Be to, visose kitose Vidurio ir Rytų Europos šalyse šių darbuotojų skaičius nesiekia 10 proc.

Nors keliose šalyse šias paslaugas iki šiol daugiausia teikia viešasis sektorius, ne pelno ir pelo sektorių indėlis auga visose ES valstybėse narėse. Kaip nurodyta neseniai atliktoje lyginamojoje 22 ES valstybių narių apžvalgoje, ne pelno sektorius ypač išsiplėtė Vidurio ir Rytų Europos šalyse, įskaitant Bulgariją, Vengriją, Lietuvą, Lenkiją ir Slovėniją.

**DIRBANČIŲJŲ SKAIČIUS ŽMONIŲ SVEIKATOS IR SOCIALINIO DARBO SRITYJE
PAGAL BENDRĄ UŽIMTUMO LYGĮ
(PROCENTAIS 2011 M. IR 2018 M.)**

Source: Eurostat, Labour Force Statistics

2. SOCIALINĖS PASLAUGOS ŠEŠIOSE TIKSLINĖSE ŠALYSE. POKYČIAI IR IŠŠŪKIAI

Šešiose tikslinėse šalyse, ypač tose Vidurio ir Rytų Europos šalyse, kurios vėliau įstojo į Europos Sąjungą (Bulgarijoje, Vengrijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje), įvairios tendencijos, kaip antai decentralizavimas, deinstitucionalizavimas ir viešojo sektoriaus išlaidų mažinimas, paskatino privačias organizacijas vis labiau dalyvauti teikiant visuotinės svarbos socialines paslaugas.

Taip pat atsiranda vis daugiau privačių, pelno siekiančių komercinių visuotinės svarbos socialinių paslaugų teikėjų, veikiančių vaikų priežiūros, švietimo, ligoninių ir stacionarinės globos srityse. Tai padidina konkurenciją tarp pelno siekiančių ir ne pelno paslaugų teikėjų.

Šešios šiame tyrime analizuojamos šalys beveik visose socialinių paslaugų srityse susiduria su daugeliu iššūkių ir juos reikia skubiai spręsti, pirmiausia siekiant išvengti visuomenės sanglaudos ir demokratinių vertybių prastėjimo. Kaip matyti 2019 m. konkrečioms šalims pateiktose rekomendacijose Europos semestro kontekste, socialiniai iššūkiai šiose šešiose valstybėse yra susiję su **socialinės apsaugos sistemos silpnumu ir trūkumais** (Bulgarija), **prastais švietimo rezultatais** (Bulgarija, Kipras, Vengrija, Malta, Rumunija), žema socialinių paslaugų kokybe ir prastai plėtojama įtraukia ir integruota politika (Bulgarija, Rumunija), **skurdu** (Bulgarija, Lietuva, Rumunija), **nepakankamu ilgalaikės pagyvenusių žmonių priežiūros ir**

globos teikimu (Kipras, Vengrija), **vaiko priežiūra ir ikimokykliniu ugdymu** (Vengrija, Lietuva) ir **nepakankamu sveikatos priežiūros sektoriaus finansavimu bei nepakankamumu** (Bulgarija, Vengrija, Malta, Rumunija). Įtraukios politikos trūkumas ir romų tautybės žmonių diskriminacija Vengrijoje, Bulgarijoje ir Rumunijoje tebėra įvardijami kaip didžiausi iššūkiai. Ypač tose keturiose Vidurio ir Rytų Europos šalyse svarbiausios problemos, susijusios su užimtumu visuotinės svarbos socialinių paslaugų srityje, yra **prastos darbo sąlygos ir žemas uždarbis**.

Nors visose šiose šešiose valstybėse socialines paslaugas iki šiol daugiausia teikia viešasis sektorius, ne pelno ir pelno siekiančių paslaugų teikėjų indėlis į socialinių paslaugų sektorių auga.

Pelno siekiantys paslaugų teikėjai šiame sektoriuje dažnai konkuruoja, o tai turi įtakos atlyginimams ir ne pelno siekiančių paslaugų teikėjų padėčiai. Pelno siekiantys paslaugų teikėjai daugiausia teikia priežiūros namuose paslaugas. Nauji paslaugų teikėjai taip pat meta iššūkį esamoms darbdavių atstovavimo sistemoms, nes formuojasi naujo pobūdžio komercinių paslaugų teikėjai.

3. ESMINIAI PUNKTAI: SOCIALINĖS PASLAUGOS DAR NĖRA SOCIALINIO DIALOGO TEMA

Nors visose šešiose valstybėse trišalis socialinis dialogas yra pradėtas teisiniais reglamentais nacionaliniu, sektoriaus ir dažnai savivaldybės ar vietos lygmenimis, socialinių partnerių įtaka politikai ir teisės aktams labai skiriasi. Nors Kipre ir Maltoje trišalis socialinis dialogas yra labai brandus ir gerai organizuojamas, padėtis kitose Vidurio ir Rytų Europos šalyse yra trapesnė, čia būna didelių pakeitimų ir silpnų etapų. Nepaisant vos kelių išimčių (Kipre ir Maltoje), privatūs visuotinės svarbos socialinių paslaugų teikėjai nėra atstovaujami nacionaliniame socialiniame dialoge.

Kalbant apie visuotinės svarbos socialinių paslaugų planavimą, šiose šešiose šalyse buvo nustatyta daugiau kaip 130 susijusių su visuotinės svarbos socialinėmis paslaugomis organizacijų, asociacijų ir tinklų. Tačiau nė viena iš jų neatitinka dalyvaujančios socialiniame dialoge ir kolektyvinėse derybose darbdavių organizacijos kriterijų.

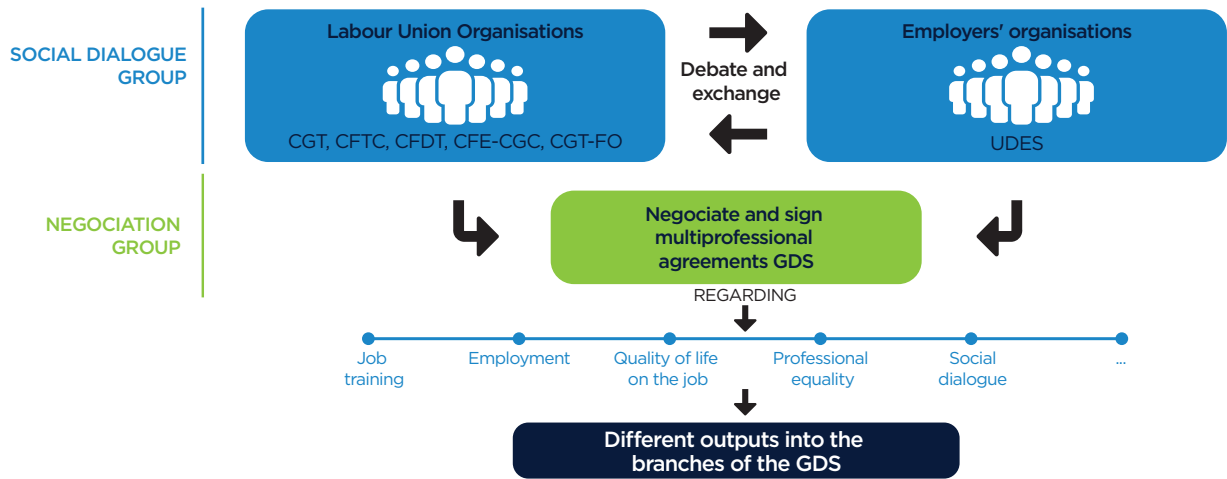
Socialiniame dialoge ir kolektyvinėse derybose socialinių paslaugų srityje dominuoja centrinės valdžios institucijų departamentai ir vietos bei regionų valdžios institucijos, atstovaujančios darbdavį iš vienos pusės, ir profesinių sąjungų organizacijas iš kitos pusės. Privačių ne pelno visuotinės svarbos socialinių paslaugų, kooperatyvų ir pilietinės visuomenės grupių interesai nėra atspindėti atitinkamose socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų sistemose.

UDES pavyzdys Prancūzijoje ir „Unisoc“ Belgijoje bei kolektyvinių derybų plėtojimo, taip pat institucijų socialinio dialogo struktūrų socialinio pelno ir solidarumo ekonomikoje pavyzdys aiškiai rodo, kokia pridėtinė vertė sukurama darbdavių organizacijoms iš tiesų ir stipriai atstovaujant visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms ir dalyvaujant socialiniame dialoge nacionaliniu lygiu.

LIETUVA: KOLEKTYVINĖ SUTARTIS DĖL SOCIALINIŲ PASLAUGŲ

Vienas iš labai nedaugelio pastaruoju metu vykstančių kolektyvinių derybų pavyzdžių (nors ir viešojo sektoriaus teikiamų socialinių paslaugų) yra Lietuvoje sudaryta sutartis. 2018 m. gegužės mėn. pasirašyta sutartis yra taikoma profesinių sąjungų nariams iš 35 socialinių paslaugų įmonių, veikiančių 24 savivaldybėse (19 biudžetinių įmonių ir 16 socialinės rūpybos institucijų) prie ministerijos, ir apima 1 900 profesinių sąjungų narių (iš maždaug 4 000 visų šalies socialinių darbuotojų). Be atlyginimų klausimų, sutartyje taip pat numatyti įvairūs punktai, susiję su atlyginimo už darbą sistema, profesinės kompetencijos plėtojimo gerinimu ir profesinių sąjungų veiklos apsauga. 2019 m. rugsėjo mėn. sutartis buvo atnaujinta ir iš dalies pakeista – taip pat išplėstas jos taikymo mastas (šiuo metu ji apima 50 socialinių paslaugų įmonių), socialiniai partneriai susitarė steigti dvišalę sektoriaus tarybą.

PABRĖŽIAMA GERIAUSIA PATIRTIS
PRANCŪZIJA: SOCIALINĖS IR SOLIDARUMO EKONOMIKOS SOCIALINIO DIALOGO GRUPĖ (GDS)

DVIŠALIS SOCIALINIS DIALOGAS IR KOLEKTYVINĖS DERYBOS VISUOTINĖS SVARBOS SOCIALINIŲ PASLAUGŲ SRITYJE ŠEŠIOSE TIKSLINĖSE ŠALYSE

ŠALIS	DALYVIAI IR KOLEKTYVINĖS DERYBOS
Bulgarija	Profesinės sąjungos ir valdžios institucijos, savivaldybės. Savivaldybių CLA, pvz., švietimas, sveikatos priežiūra, socialinė rūpyba, darželiai.
Kipras	VSSP atstovauja darbdavių organizacijos OEB, apimančios įvairius sektorius. OEB susijusios įmonės socialinių paslaugų srityje (pvz., tretinio mokslo, ikimokyklinio vaikų ugdymo, privačių ligoninių), nedalyvaujančios kolektyvinėse derybose arba dialoge su profesinėmis sąjungomis.
Vengrija	Yra nustatyti kai kurie dalyviai (ligoninės, vaikų apsauga), bet jie nedalyvauja kolektyvinėse derybose. Nevyksta kolektyvinių derybų socialiniu lygmeniu. Fragmentuota kolektyvinių derybų tarp profesinių sąjungų ir vietos valdžios institucijų (pvz., darželių darbuotojų) sistema ir derybų rezultatai viešajame sektoriuje, jei jų apskritai yra.
Lietuva	Darbdavių organizacijos neatstovauja VSSP. Sektorinių kolektyvinės sutartys, kurios pasirašomos su atitinkamomis ministerijomis, t. y. dvi sveikatos sektoriuje (2018 m. rugpjūčio mėn. ir 2018 m. gruodžio mėn.), švietimo (2017 m.), stacionarinės globos veiklos, ir 2018 m. gegužės mėn. sutartis dėl socialinių paslaugų.
Malta	Ne sektoriaus lygmenyje vykstančios VSSP derybos. MEA susijusios įmonės, veikiančios tokiuose sektoriuose kaip sveikatos ir profesionalių paslaugų.
Rumunija	Ne sektoriaus lygmenyje vykstančios VSSP derybos. Sektoriaus lygmenyje vykstančias derybas labai apsunkina 2011 m. Socialinio dialogo įstatymas, labai ribojantys atstovavimo kriterijai.

PAGRINDINĖS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Nors visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms visoje Europoje tenka svarbus socialinis ir ekonominis vaidmuo, jos toli gražu ne visose ES valstybėse narėse užima tinkamą vietą. Ypač tose Vidurio ir Rytų Europos šalyse, kurios nagrinėjamos šiame CEEP tyrime, matyti labai fragmentuota privačių (ne pelno ir pelno) paslaugų teikėjų struktūra, taip pat ir tai, kad bendrai trūksta atstovų balso, ir jie nepakankamai dalyvauja socialiniame dialoge bei kolektyvinėse derybose.

Padėtis šiose tikslinėse šalyse labai skiriasi nuo padėties Belgijoje ir Prancūzijoje, kuriose, palyginti, stiprus šių paslaugų vaidmuo yra pasiektas dėl to, kad veikia darbdavių organizacijos ir jos yra integruotos į nacionalinę socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų sistemą. Belgijos ir Prancūzijos pavyzdžiai rodo, koks svarbus ir įgalinantis yra valstybės vaidmuo suteikiant tinkamą pagrindą visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, jų kolektyviniam interesų atstovavimui ir jų įsitraukimui į socialinį dialogą nacionaliniu lygmeniu.

Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta pirmiau, atlikus šį tyrimą pateikiamos toliau nurodytos rekomendacijos dėl kolektyvinio visuotinės svarbos socialinių paslaugų balso plėtojimo paramos:

- komunikudama ir palaikydama dialogą su valstybėmis narėmis, **Europos Komisija** turėtų pabrėžti, kokį svarbų indėlį visuotinės svarbos socialinės paslaugos teikia ugdant aktyvų pilietiškumą ir kuriant bendrą gerovę, skatinant Europos socialinį modelį bei socialinės ir darbo rinkos įtrauktį.
- ES institucijos, taip pat valstybės narės turėtų aktyviai remti socialines inovacijas, įskaitant **visuotinės svarbos socialinių paslaugų pripažinimą ir politinę paramą** bei pilietinę visuomenę, kaip pagrindinius suinteresuotuosius visuomenės subjektus, taip pat **sudaryti palankią aplinką**.
- Šią nuostatą reikėtų įgyvendinti kartu atliekant daugiau tyrimų dėl socialinio visuotinės svarbos socialinių paslaugų poveikio.
- Reikia aktyviai pabrėžti ir skatinti pridėtinę socialinio dialogo ir visuotinės svarbos socialinių paslaugų atstovavimo nacionaliniame trišaliame ir dvišaliame socialiniame dialoge bei kolektyvinėse derybose vertę, siekiant teigiamų rezultatų, gerinant sektorių įvaizdį ir padarant jį tinkamą norint įveikti daugelį būsimų socialinių, visuomenės ir kitų iššūkių.
- ES ir nacionaliniai politikos dalyviai, taip pat įvairiuose sektoriuose veikiantys socialiniai partneriai ypač **aktyviai turėtų plėtoti susijusių su visuotinės svarbos socialinėmis paslaugomis darbdavių organizacijas**.
- Šiame pastarajame kontekste, atsižvelgiant į platų susijusios su visuotinės svarbos socialinėmis paslaugomis veiklos spektrą, jų **atstovavimas socialiniame dialoge įvairių sektorių lygmeniu** turėtų padėti išspręsti fragmentacijos problemą. Kaip įvairių sektorių socialinis partneris ES lygmenyje, CEEP turėtų tęsti pradėtą darbą siekiant užtikrinti, kad visuotinės svarbos socialinių paslaugų srities darbdaviai būtų atstovaujami Europos lygmeniu.

ŠEŠIOS PRIEŽASTYS, DĖL KURIŲ VISUOTINĖS SVARBOS SOCIALINIŲ PASLAUGOS TURĖTŲ BŪTI AIŠKIAU IŠREIKŠTOS SOCIALINIAME DIALOGE

- Tai svarbūs darbdaviai, didinantys darbo vietų skaičių visoje Europos Sąjungoje.
- Jie labai prisideda prie gerovės kūrimo, socialinės politikos ir socialinės sanglaudos.
- Ne pelno organizacijų teikiamos visuotinės svarbos socialinės paslaugos yra labai svarbios dabartinėje socialinėje politikoje.
- Vis dėlto politikos formuotojai ir visuomenė iki šiol joms skiria ne pakankamai dėmesio.
- Jos nėra pakankamai aptariamoms nacionaliniame ir Europos socialiniame dialoge.
- Šiai sričiai reikia suteikti didesnę svarbą viešojoje politikoje, kad būtų galima spręsti problemas tokiose srityse kaip paslaugų kokybė, įdarbinimas ir darbo sąlygos.
- Stipriau reiškia nuostata ir dalyvavimas įvairių sektorių socialiniame dialoge būtų naudingesnis visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, jas teikiantiems darbuotojams ir visuomenei.

KELTI
BALSA
EUROPOJE

PARTNERIAI

ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES
IN LITHUANIA

Europos komisijos bendrai
finansuojamo projekto dalis

PARAMOS ORGANIZACIJOS

MINISTERUL MUNCII
ȘI JUSTIȚIEI SOCIALE

CEEP Rue des Deux Eglises, 26 bt 5
BE-1000 Briuselis - Belgija

T: +32 (0) 2 219 27 98 | F: +32 (0) 2 218 12 13
E: ceep@ceep.eu www.ceep.eu

Your voice.
Your interests.
Your future.